

Аблайсанова Г.М., Самбетбаев А.А., Асылбекова С.Ж., Жаркенов Д.К.

**СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ СУДАКА (SUNDER LUCIOPERCA)
КАПШАГАЙСКОГО ВОДОХРАНИЛИЩА И ЭФФЕКТИВНЫЕ ПУТИ УВЕЛИЧЕНИЯ
ЕГО ЧИСЛЕННОСТИ**

Аннотация

В статье приводятся данные по производству рыбной продукции и ее потребление в Казахстане. Также представлены материалы по современному состоянию популяции судака Капшагайского водохранилища и перспективы увеличения его запасов. Производство продукции судака на высоком уровне в республике можно путем использования эффективных технологии и их внедрение в рыбоводные хозяйства.

Ключевые слова: судак, сеголетки, аквакультура, бассейн, садок, рыбная продукция, экспорт, технология.

Ablaisanova G.M., Sambetbaev A.A., Asylbekova S.Zh., Zharkenov D.K.

**CURRENT STATE OF THE PIKE PERCH (SUNDER LUCIOPERCA) OF RESERVOIR
KAPSHAGAY AND EFFECTIVE WAYS OF INCREASE IN ITS NUMBER**

Annotation

In article data on production of fish production and its consumption are provided in Kazakhstan. Materials on the current state of population of a pike perch of a reservoir of Kapshagay and the prospect of increase in his stocks are also presented. Production of a pike perch at the high level in the republic is possible by use effective technologies and their introduction in fish-breeding farms.

Keywords: pike perch, fingerlings, aquaculture, basin, cage, fish production, export, technology.

ӘОЖ: 616-006.31:636.32

Апдраим Г.А., Усмангалиева С.С.

Қазақ ұлттық аграрлық университеті

АЛМАТЫ ОБЛЫСЫНДА ҚОЙ ГЕМОХОЗЫН БАЛАУ ӘДІСТЕРІ

Аңдатпа

Мақалада Алматы облысы жеке шаруа серіктестіктерінде қойларды гельминтоовоскопиялық әдістермен балау жүргізгендігі келтірілген.

Кілт сөздер: геманхоз, жұмыртқа, гельминтоовоскопиялық әдістер, ұлтабар, қой, балаң құрт.

Кіріспе

Бүгінгі таңда көптеген шаруа қожалықтары мал өсірумен айналысады. Мемлекетіміздің елбасы осы салада жұмыс атқаратын кәсіпкерлерге мал өнімдерінің сапасын әлемдік сұраныстар мен стандарттарға сай және бәсекелестікке төзімді кластерлі түрде дамуды ұсынып отыр. Айта кету керек осы бағытта тез арада аяқтан нық тұрып,

ауқымды пайда алу үшін салынатын салық мөлшерінің азайтылуы, несие алудың жеңіл және тиімді жолдары ұсынылуы сияқты көптеген жеңілдіктер қарастырылған. Бұл жасалып отырған жағдайлар Қазақстанның әлемдегі 50 дамыған елдер 5 қатарына енуіне өз септігін тигізері анық[1,2].

Қазақ халқы ата заманнан төрт түлік мал өсірумен айналысқан, алайда заман ағымына сәйкес басқа да жануарлар өсіруге бет бұрған шаруашылықтар өте көп. Қазіргі таңда ұсақ және ірі қара шаруашылығының даму қарқынын тежеп отырған себептердің бірі ретінде әр түрлі ауруларды, соның ішінде инвазиялық ауруларын атауға болады. Инвазиялық аурулар Қазақстанның барлық аймақтарында кездесіп, ауылшаруашылық малдарының барлық түрін зақымдайды. Көптеген паразитарлық аурулар малдың өсіп-жетілуін тежеп, өлімге ұшыратып, шаруашылыққа ауқымды экономикалық зиян келтіреді[3].

Қазіргі уақытта малдәрігерлік паразитологияның ең өзекті негізгі мәселелерінің бірі - Қазақстан Республикасының мал шаруашылығын өркендетуге кедергі болып отырған инвазиялық аурулар тудыратын гельминттердің ішіндегі маңыздысы геманхоз құртын анықтау, зерттеу болып отыр[4,5].

Геманхозға шалдыққан жануарлардан алынған нәжіс малдар үшін негізгі берілу факторы болып табылады. Нәжісті капрологиялық әдістермен анықтау арқылы жүргізіледі. Бұл әдістермен барлық мал басы тексеріледі.

Зерттеуіміздің мақсаты қой геманхозын тиімді әдістермен анықтау тиімді жолдарын ұсыну болып табылады.

Зерттеу материалдары мен әдісі

Зерттеу жұмыстары Алматы облысында жеке қой шаруашылығында 69 бас қойдың қи сынамалары зерттелінді. Әр қойдың тік ішегінен 10-15 грамнан қиларын алып, оларды пеницилин флакондарына салдық. Сынамаларға 2,5 пайызды екі хром қышқылды калийдің ертіндісін құйдық. Сынамаларды Дарлинг, Фюллебон және Берман-Орлов әдістерімен Қазақ Ұлттық аграрлық университетінің биологиялық қауіпсіздік кафедрасына қарасты зертханада балау әдістері жүргізілді.

Зарарланудың қарқындылығын Motic бинокулярлы микроскопының 20 көру алаңындағы геманх жұмыртқаларының санымен анықтадық.

Зерттеу нәтижелері және оларды талдау

Қой шаруашылығынан қойлардың 69 малдың клиникалық белгілері мен 16 малдан қи сынамалары алынып, гельминтоовоскопиялық және гельминтолариоскопиялық әдістермен яғни, Фюллебон, Дарлинг, Вишняускас және Берман-Орлов, Вайд әдістерімен зерттелінді.

Кесте - 1. Әртүрлі жастағы қойлардың геманхозбен зарарлануы

№	Қой жасы	Зерттелінетін қой саны	Клиникалық белгілері байқалған қой саны	Инвазия көлемі, %
1	Қозылар	18	11	26,0
2	Тоқтылар	17	9	24,6
3	Тұсақтар	18	5	26,0
4	Қойлар	16	5	23,1
Барлығы:		69	30	43,4

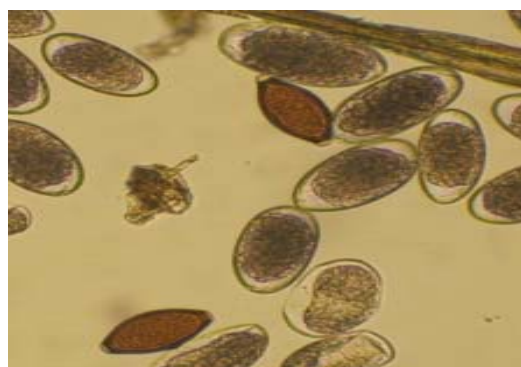
Біз 1-ші кесте бойынша, қой шаруашылығында қойдың клиникалық белгілері бойынша жасына байланысты зерттегенде, 18 қозылардың 11-і (26,0%), 17 тоқтының 9 –ы (24,6%), 18 тұсақтың 5-і (26,0%) және 16 қойлардан 5-і (23,1%) 69 қойдың 30 (43,4%) басынан геманхоз жұмыртқалары табылды.

Кесте 2. Қой геманхозын зерттеу әдістерінің диагностикалық құндылығын анықтау

Зерттеу әдістері	Зерттелген мал саны	Геманхоздың байқалғаны	Әдістің тиімділігі, %
Гельминтоовоскопиялық:			
Фюллеборн	16	13	81,2
Дарлинг	16	15	93,7
Біртіндеп шаю	16	9	56,2
Гельминтоларвоскопиялық:			
Берман-Орлов	16	16	100,0
Вайд	16	11	68,7

Фюллеборн ovosкопиялық әдісімен зерттелген 16 қойдың 13-нен геманхоз жұмыртқалары табылды, әдістің тиімділігі 81,2 % құрады. Біртіндеп шаю әдісінің тиімділігі 56,2% болды. Ал Дарлинг әдісімен тексерілген 16 қой нәжісінің 15-нен геманхоз жұмыртқалары табылды, әдістің экстенстиімділігі – 93,7% құрады.

Ал гельминт жұмыртқаларынан жасанды түрде өсірілген балаңқұрттарды табу, яғни гельминтоларвоскопиялық әдістің ішінде Берман-Орлов әдісі тиімділік көрсетті, ол 100,0% көрсетті. Вайда әдісімен тексерілген 16 сынамның 11-нан балаңқұрттар табылды, әдістің тиімділігі 68,7% құрады.

Сурет 1 - Гемонхустардың жұмыртқасының микроскопиялық көрінісі

Қорытынды

Зерттеу барысында геманхозбен көбінесе қозы мен тоқтылар шалдығатындығы, ал диагностикалық құндылығын салыстырмалы талдауының нәтижесінде әдістерді салыстырғанда, басқа әдістермен диагностикалауға қарағанда, диагностикалық құндылығы жағынан жоғары, гельминтовоскопиялық Дарлинг әдісі мен гельминтоларвоскопиялық Берман-Орлов әдісін малдәрігерлік тәжірибеде стронгилятоздарды балауға жаппай қолдануға толығымен ұсынуға болатынын көрсетеді.

Әдебиеттер

1. Шабдарбаева Г.С., Ахметова Г.Д., Турганбаева Г.Е., Балгимбаева А.И. Практическое обучение по паразитологии //Алматы, «S-Принт», 2012, 56 с.

2. Шабдарбаева Г.С., Асылханов Д.У. и др. Гельминттердің жіктелуі. Классификация гельминтозов. Systematization of Helminthosis. Учебное пособие//на каз/рус/англ. языках. Алматы, 2013 АО Казспецпредприятие», 32 с.

3. Шабдарбаева Г.С., Асылханов Д.У., Ахметова Г.Д., Турганбаева Г.Е., Балгимбаева А.И., Усмангалиева С.С. «Ветеринариялық гельминтология» оқу құралы. Алматы, 2016. «Print» баспасы, 17,37 б.т.

4. Шабдарбаева Г.С. Ветеринариялық гельминтология: Оқу құралы. – Алматы: «Аргоуниверситет» баспасы, 2007. – 194 бет.

5. Сабаншиев М.С., Сүлейменов Т.Т., Карамендин Ө., Шабдарбаева Г.С., Жантөре М. Паразитология және жануарлардың инвазиялық аурулары. – Алматы, Қазұлтағру, 2003. -460 бет.

Апдраим Г.А., Усмангалиева С.С.

МЕТОДЫ ДИАГНОСТИКИ ГЕМОНХОЗА ОВЕЦ В АЛМАТИНСКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация

В статье приведены гельминтоовоскопические методы для диагностики гемонхоза овец в Алматинской области.

Ключевые слова: гемонхоз, яйца, гельминтоовоскопические методы, сычуг, овец, личинка.

Apdraim G.A., Usmanaliyeva S.S.

DIAGNOSIS OF HAEMONCHOSIS IN ALMATY REGION

Annotation

Article revealed that fecal flotation methods has been used for detection infection in sheep in Almaty region farms.

Keywords: haemonchosis, ova, fecal flotation methods, sheep, larva.

УДК:636.1.082

Әсілбеков Ш., Акимбеков А.Р., Бактыбаев Г.Т., Исхан К.Ж., Селеуова Л.А.

*Казахский национальный аграрный университет,
ТОО «Казахский научно-исследовательский институт животноводства и
кормопроизводства»,
Костанайский государственный университет им. А. Байтурсынова*

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МУГАЛЖАРСКОЙ ПОРОДЫ ЛОШАДЕЙ ПРИ РАЗВЕДЕНИИ ПО ЛИНИЯМ

Аннотация

Для увеличения производства конины при круглогодичном пастбищном содержании широко практикуется разведение кожамбердинского внутрипородного типа мугалжарской породы лошадей с тремя заводскими линиями. Генетический потенциал по живой массе составляет у жеребцов-производителей 590 кг, а у кобыл 530 кг.